

μύτη της, τὰ χείλη της σκληρὰ πεποιασμένα, ἀσημιασμένα, ἀγνωρίστα.

Τὰ πόδια της γυμνὰ καὶ μελανιασμένα καὶ δλοστρίβει τὴ ρόκα, σιωπηλὴ, ἄφωνη...

Τί ἄραγε νὰ συλλογίζεται ;

Τὴν πρώτη ξένουιστη ζωὴ της, ἢ τὸ παιδί ποὺ κοιμᾶται στὸ πλάι της καὶ τὴν κάνει νὰ φυλάει τὰ πρόβατα καὶ νὰ στρίβει τὴ ρόκα ;

Μπεγουλὰκι—Πάτρα.

ΛΟΥΚΙΑ ΤΑΚΗ ΔΙΑΔΙΟΥ

ΜΙΑ ΜΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΙΔΕΑ

(Ἐκτὴ βιβλιογραφικὴ ἐπιθεώρηση τῆς Revue des Études Grecques (Νοεμβρίου—Δεκεμβρίου 1909) τοῦ σοφοῦ περιοδικοῦ ποὺ βγαίνει στὸ Παρίσι ἢ «Ἐταιρία γιὰ τὴν ἐμφύχωση τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν», ὁ καθηγητὴς Eugène Clément δημοσιεύει, ἀπὸ τὴν ἰσορμὴ τοῦ Δ τόμου καὶ τοῦ Ε—Μέρος πρώτου—ἰσὸ τὰ «Ρόδα καὶ Μῆλα» τοῦ Ψυχάρη, τὸ ἀρθρον τοῦτο :)

Γνωρίζουμε πὼς με τὸν τίτλο τοῦτο «Ρόδα καὶ Μῆλα» ποὺ συλλογίζει τίς ἐλπίδες καὶ τὰ κέρδη τῆς Ἰδέας, ὁ Ψυχάρης ἀρχισε νὰ δημοσιεύῃ, ἀπὸ δῶ καὶ κάμποσα χρόνια, ἕνα εἶδος χρονικὰ σχετικὰ με τὸ τὸ ζήτημα τῆς Ἰδέας τῆς δημοτικῆς γλώσσας. Συλλογὴ ἀπὸ ἀρθρα, ἀπὸ γράμματα καὶ ἀπὸ ἄλλα γραφτὰ κείμενα, σκορπισμένα, ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ συγγραφέα στὸ διάστημα τοῦ φιλολογικῆς πόλεμου ποὺ τὸν ἀρχισε με τὸ Ταξίδι του καὶ ποὺ τοῦ εἶναι ὁ ἀκούρατος στρατηγός.

Ὁ τέταρτος τόμος ἀναφέρει τὰ ἔσα γινῆκανε στὰ χρόνια 1901—1904. Τὸ πρῶτο μέρος τοῦ δῶου τόμου δὲν ἔχει παρὰ δὴ ἀρθρα, τὸ ἕνα γιὰ τὴ θαυμαστὴ μετάφραση τῆς Ἰλιάδας ἀπὸ τὸν Πάλλη, τὸ ἄλλο γιὰ τὸ Σουρή, τὸν αἰώνιον συχρόπλοκο τοῦ Ρωμιοῦ. Καὶ εἶναι σχεδὸν ἐλόκληρο πιασμένο ἀπὸ ἕνα μακρὸν πρόλογο ποὺ μέσα του παρασταίνονται καὶ σχολιάζονται πρόσφατα γεγονότα.

Χωρὶς νὰ γρηγορήσω στὸ φιλολογικὸν ζήτημα κάθε μέρος καὶ κάθε ἀρθρου, θὰ περιορισθῶ νὰ δώσω τὴν οὐσία τους ποὺ τὴν κάνουν, ἀπὸ τὴν μεριά, συμβουλὲς καὶ παρατήρησεις πρὸς τοὺς δημοτικιστὰς, δηλονότι ὁ δρόμος ποὺ τραβᾷ ἡ Ἰδέα καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν μεριά, ὁ πόλεμος με τοὺς ἀντίπαλους καθαρουσιάνους.

ΜΙΑ ΑΠΟΚΡΙΣΗ*

Γύφτισσες ἤρθαν ντυμένες
φανταχτερὰ γιορτῆς φουστάνια,
γύφτισσες ἤρθαν καὶ κρεμᾶνε
χοντρά γυαλιστερὰ γιορτιάνια,
με κόκκινα φορέματα ἤρθαν,
με κίτρινα μακριὰ μαντήλια
ὦ λάγνα μάτια, ὦ κόρφοι, ὦ χεῖλια !
Κ' ἤρθαν ἀνθοστεφανωμένες
μ' ὄλα τὰ λούλουδα τοῦ Μάη.
καὶ ἄνθια κρατώντας καὶ στὰ χεῖρια,
νιέλφια χτυπᾶνε καὶ κουνούνια,
καὶ κύκλους πλέκουν καὶ χορεύουν
καὶ τραγουδοῦν τὸ Μάη τὸ Μάη
καὶ ἀνάμυσσόν τους ἀρχινάει,
ξεχωρισμένη ἀπὸ τίς ἄλλες,
τρικνυμισμένο ἕνα χορὸ,
λιγέται, σέρνεται, πετάει,
κορίτσι δεκοχτῶ χρονῶ

*) Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 380.

I

Ἡ Ἰδέα τῆς δημοτικῆς προσδεύει· μπορεί πολὺ ἀργὰ γιὰ ἄσους με τὸ δίκιο τους ἀνυπομονοῦνε· μα προσδεύει ἀφιλονείκητα καὶ χαρρακτηριστικά. Ἐτσι στὰ 1900 ἕνας δικαστὴς στὸ Βέλο, ὁ Στελλάκης, τὸλμησε νὰ βγάλῃ μὴν ἀπόφαση σὲ γλώσσα ρωμαϊκῆ σωστὴ ἀπάνου κάτρου, σὲ γλώσσα τέλος πάντων ποὺ τὴ νοιώθανε εἰ ἀντιδικοί. Με ὄλο ποὺ συγκινήθηκε ὁ εἰσαγγελέας τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ με ὄλη τὴν ἐπίπληξη ποὺ δέχτηκε ὁ φταίστης (ὁ κριτὴς θέλω νὰ πῶ), τὸ χτύπημα εἶτανε χτύπημα, καὶ εἶν' ἀκόμα. Μὰ νά, καὶ κάτ' ἄλλο τσουχτερώτερο. Στὰ 1904, ὁ Κόλλας, δῆμαρχος στοὺς Κορφοῦς, σὲ μὴν ἐπίσημην ὑποδοχὴ τοῦ βασιλεῖα, προσφώνησε τὸν ἡγεμόνα με τὴν ἐθνικὴ γλώσσα. Καὶ τὸν Κόλλα δὲν τόνε σωφρονίσανε! Τέλος οἱ δημοτικιστὰς συγγραφίαιδες, ἐλόκληρο τάγμα, πυκνώνουνε μέρα με τὴ μέρα, χάρη νάχη ἢ ἐνεργητικῆ προπαγάντα ποὺ ὁ Νουμᾶς τῆς εἶναι τὸ ὄργανό της, μαζὶ τὸ ἐπιβλητικώτερο καὶ τὸ φλογερώτερο· καὶ μπορεί κανεὶς νὰ βεβαιώσῃ πὼς ὄλα τὰ φιλολογικὰ ἔργα με κάποιον ἀξία ποὺ φαίνονται σήμερα στὴν Ἑλλάδα, εἴτε ποιήματα, εἴτε πεζά, εἶναι γράμμεν' ἀποκλειστικά στὴ δημοτικὴ γλώσσα.

Μὰ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς νεοέλληνας τοῦτους λογοτέχνες, παραστρατισμένοι κ' ἐνοχλημένοι ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ σκολειοῦ, ἢ κεντημένοι ἀπὸ παράκαιρη φιλαυτία ἢ ἀκόμη παρατημένοι μέσα σὲ μὴν ἀδιαφορία γιὰ τὴν ἐπιστήμη καὶ σὲ μὴν ἀναμελιὰ, γράφουνε μὴ γλώσσα χωρὶς ἐνότητα, χωρὶς μέθοδο, ποὺ μέσα της ἀραδιάζονται κάθε εἶδος ἀνωμαλίες. Ὁ Ψυχάρης εὖλογα φρονεὶ πὼς εἶναι τοῦτο μεγάλος κίντυνος, καὶ ἀγωνίζεται νὰ καταδείξῃ στοὺς ἀνυπόταχτους πόσο εἶναι ἀναγκαῖα ἢ ὑπακοὴ σὲ μὴν γραμματικὴ, καὶ τὸ ὄρθὸ τὸ λεχτικὸ στὴν ἐντέλεια, μ' ἄλλους λόγους ἢ ἐνότητα τοῦ λεξικοῦ καὶ τοῦ τυπικοῦ, καὶ ὁ ἀπόλυτος ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴ σημερινὴ τὴν ἡχολογία. Πρέπει κανεὶς νὰ μὴν ἀστηρᾷ σὲ μὴν κοινὴ γλώσσα, ἐπομένως νὰ ποφεύγῃ κάθε σκολαστικὸ καὶ κάθε διαλεχτικὸ ἀνακάτωμα. Ἐξάρτα, βέβαιον εἶναι πὼς τύποι σὴν τοὺς «ἐκείνος δὲ βλέπει» (ὁ δὲ, ὁδεσμός) «ὦ τοῦ θαύματος, ταράχθηκε», εἶναι ὄλων διόλου ἀταίριαστοι με τὸ λεξικό, με τὸ τυπικὸ, με τὸ ἡχολογικὸ τὸ σημερινὸ καὶ μαλλιστραβιοῦνται ζευγαρωμένα ἔτσι με τύπους καθαρὸς νέους. Μάλιστα μερικὲς ἀφροντισιὲς στὸ

γράψιμο τῆς δημοτικῆς τὴν ξεκουρτίζουν τὴ γλώσσα· ἔτσι κάποιες φράσεις, ἀπὸ ἕνα διήγημα τοῦ Ἐξάρχου, «νὰ βγοῦν στὴν ἐξοχὴ, ἔπεφταν συχνά», φέρνουνε, τὸ κάτου κάτου τῆς γραφῆς, κάποιους βάρβαρους πληθυντικούς, ἀπὸ τὸ τελικὸ ν στὴ νέα τὴν ἐλληνικὴ δὲν μπορεί νὰ κρατηθῇ ἄλλοσ παρὰ μπροστὰ σὲ φωνήεντο ἢ σὲ σύφωνο ἄφωνο. Κ' ἔτσι ψευτίζεται ὁ μηχανισμὸς τοῦ κανονικοῦ σχηματισμοῦ. Τάποτελέσματα τοῦ τρόπου τοῦτου εἶναι ἀρκατὰ ἀνησυχαστικά, ὥστε ἀξίζει τὸν κόπο νὰ τἀποφεύγῃ κανεὶς, γράφοντας βγοῦνε, πέφτανε, ποὺ εἶναι πανελληνιοὶ τύποι. Ὑστερα, τί τάχα θὰ ὤφελισῃ ἢ διαλεχτικὴ αἰτιακὴ τοῦ πληθυντικοῦ τῆς, ὅταν ὁ κοινὸς ὁ τύπος εἶναι τίς ; ἢ ἡ διαλεχτικὴ κρᾶση τῆς ὄδωκε, συχνά καὶ ἀξεχώριστα μεταχειρισμένη ἀντὶ τοῦ ὄδωκε, ἢ ἀντὶ τὸ ὄδωκε, ἐνῶ ἡ κοινὴ χρῆση λείει γιὰ τὸ ἕνα τοῦ ὄδωκε καὶ τοῦ ὄδωκε γιὰ τὸ ἄλλο ; Ἐτσι παίρνει τὸν τύπο τοῦ κανόνα τὸ καπρίτσιον, καὶ τοῦ καθαρῶ, τὸ μπερδεμα. Ἀπατηλὸ πλοῦτισμα, μὰ πραγματικὸ μπόδεμα. Ὁ Ψυχάρης ἐπιμένει πὼς τὸ χρῆς ἀπαιτεὶ νὰ μὴ δανεῖζονται ἀπὸ τὴ λογία γλώσσα καὶ ἀπὸ τίς ντοπιολαλιὲς παρὰ μονάχα τὰ ἀπαραίτητα καὶ τίποτα περιττό. Καὶ τοὺς μεταρρυθμιστὰς, ποὺ τραβᾶνε μπρὸς πολὺ βιαστικά, τοὺς συμβουλεῖ νὰ προσέχουνε πολὺ καὶ με μὴν λεπτὸλογὴ σκέψη στὶς ὀρθογραφικὲς καινοτομίες. Βέβαιον πὼς ἐπιβλάττεται ἢ ἀπλοποίηση, μὰ μεθοδικὴ πάντα καὶ τέτοια ποὺ νὰ μπορῇ νὰ ἐφαρμόζεται σὲ κάθε μὴν ἀνάλογη περίσταση, ἕνα ταίριασμα, νὰ ποῦμε, πολὺ ντελικάτο ποὺ φρόνιμο εἶναι νὰ τὴν ἀφίνουμε τὴ φροντίδα του στοὺς εἰδικὸς μόνους. Καὶ τέλος πάντων, συμφέρει νὰ μὴ τίς ξαφνίζουμε πολὺ ἀπότομα τίς παλιὰς συνήθειες. Ἡ ἀπὸ τὴν παράδοση χρῆση τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας εἶναι πολὺ βαθιὰ ριζωμένη στοὺς Ἑλληνας γιὰ νὰ μπερῆσῃ νὰ ξεριζωθῇ, ἔτσι μ' ἕνα ξαφνικὸ χτύπημα. Χρειάζει ἐξοικονόμηση, μὴ συγκρατητὴ, μὰ λίγα λίγα ἐνέργεια. Ἐτσι καὶ στὴ Γαλλία, στὴ χώρα τοῦ νεωτερισμοῦ, ἡ γλώσσα πάει πάντα μπροστὰ, μὰ ἡ ὀρθογραφία μένει πίσω, μπεδισμένη καὶ σχεδὸν ἀσάλευτη, μέσα στὴν πανάρχαια θήκη της.

Τὸ γλήγορον τοῦτο ζήτημα φτάνει γιὰ νὰ δείξῃ πόσο συνετὰ καὶ πόσο γνωστικά ὁ Ψυχάρης προτρέπει τοὺς ὀπαδοὺς τῆς Ἰδέας τῆς δημοτικῆς. Τὸ κακὸ εἶναι ποὺ δὲν τὸν ἀκούνε με τὴν ὑπακοὴ ποὺ ἀξίζει στὸ ἐπιστημονικὸ του τὸ κύρος. Καὶ τὸ χει-

στὸ μονωμένο τὸ χορὸ,
καὶ τοῦ τὸ βοσίου εἶναι,
καὶ ἀπὸ τὸ λᾶγγεμα, τρεμούλα,
ἢ γυφτοπούλα, ἢ μαγιοπούλα !

Εἶμαι τάχα μόνος ἐγὼ ποὺ αἰστανόμυαι βαθιὰ στὴν ψυχὴ τὴν ὀμορφιά, τὴ μυρουδιά, τὸ χρῶμα ὄλου τοῦ Μάη κάτω ἀπὸ τὸ ρωμαϊκὸ οὐρανὸ ; Ποὺ βλέπω τὴν εἰκόνα του ὄλη μπρὸς μου, ζωντανεμένη ἀπὸ τὴ δύναμη τοῦ ποιητῆ ;

Τώρα εἶν' ἡ ἀνοιξη καὶ ὁ Μάης
τώρα τὸ καλοκαίρι, τώρα
καὶ ὁ ξένος βούλεται νὰ πάη,
στὸν τόπο του νὰ πάη, καὶ τρέχει
νύχτα σελῶνε τᾶλόγὸ του,
νύχτα τὸ καλλιγόνει, βάνει
χρυσὰ τὰ πέταλα τὰ βάνει,
βάνει καὶ τὰ καρφιά ἀσημένια.

Τί ὄραϊο, τί τεχνικὸ τὸ ὑπόταγμα τοῦ δημοτικῶ τραγουδιοῦ στὸ γοργὸ ρυθμὸ τοῦ ποιήματος, τί ταίριασμα τῆς ἰδέας στὴν ποιητικὴ ἀπαίτηση ! Κ' ἤθελα νὰ ξεσήκωνα καὶ ἄλλα μέρη αὐτοῦ τοῦ

Λόγου, κ' ἤθελα νὰ μπορούσα νὰ βάλω ἐδῶ ὄλον τὸν «Προφητικὸν», τὸ κλύτερον, πιστέτω, ἀπ' τὰ ποιήματα τοῦ Παλκαῦ καὶ ἀπὸ τὰ ὄραϊότερα ἔργα τῆς πύχσῃ μας. Δὲν μπορῶ νὰ μὴν ἀντιγράψω τὴν ἀρχὴ του :

Ὁ Προφήτης ποὺ κοιτάζει
με τὰ μάτια τοῦ Ὁραμῆτου
καὶ ὁ Προφήτης ποὺ κηρύττει
με τοῦ Αὔριο τὸ στόμα,
καὶ ἀπὸ ποιά πνοὴ δὲν ξέρω
τραβημένος, πνοὴ κ' ἐκείνος,
παρατώντας τὰ δικά του,
τοὺς αἰτοὺς καὶ τὰ λιοντάρια,
καὶ τὰ πόκρυφα βιβλία,
πῆγε κάτου ἀπ' τὴ μονιὰ του
κ' ἤρθε μέσα στοὺς ἀνθρώπους,
μέσ' στὸν Τσίρκο τὸν ἀπέραντο
τὸ μαρμαροστρωμένο.
Καὶ νὰ ὁ Τσίρκος περιμένει
νὰ γιορτάσῃ τὸ γιορτάσι
ποὺ γιορτάζει με τὸ Μάη,
καὶ ξεχείλισε καὶ βουίζει
μέσα του τῆς Παναγίας.

ρότερο είναι όχι τόσο το άνοπύακου, όσο οι άφορμές του. Πρώτα πρώτα ή άγάπη του έγω που φαντάζεται πως άπόχτησε το δίπλωμα του άλάθευτου και που δέν παραδέχεται πως ένας άλλος μπορεί να έχη δίκιο. Είναι ή καθεαυτ ή ρωμαϊκή άρρώστια. Μήνυ, το πείσμα, ή πίκα άπό την περηφάνεια που πειράχτηκε, να ή πρώτος λόγος της έλληνικής φιλολογίας· ή ίδιος ή λόγος τούτος χαρακτηρίζει και τούς τελευταίους άπόγονους του μυριάγγιχτου Άχιλλέα. Δέν μπορούν να δεχτούν την τυραννία του γραμματικού, και τινάζουν την σκλαβιά των κανόνων, και τούς κανόνες τούς μεταχειρίζονται σά χαμένα φιλολογήματα. Το ιδανικό τους κολακεύει με μίς την άνοποταξία και την άκαματία τους. Δέν πειράζει είναι φράση τυπική και κόμμοδη, κα' μ' αὐτή κανείς γλυτώνει άπό κάθε έγνοια που τον ένοχλει. Δυνατά ή Ψυχάρης το πολεμεί κ' έν άλλο γνώρισμα του ρωμαϊκου νου, την άπροσεξία, που καταφρονώντας παραμελεί κάθε τι που σκετίζεται με την ακριβολογία και με την όρθότητα. Δείχνει τή σημασία της λαχταρισμένης προσοχής και στα έλάχιστα και πως ένα ν τελικό, άτοπα κρατημένο, καταστρέφει την ένότητα και χαλά την οικονομία της γλώσσας. Και για τούτο, άπόχτησε το δικαίωμα να φέρνη τον έαυτό του παράδειγμα. Οι δημοτικιστές καλά θα κάμουν να τότε μιμηθούν, άνίσως και θέλουν να πραγματοποιήσουν μίαν ώρ' άρχήτερα το ιδανικό τους. Άς μή ξεχνώνε πως το καλύτερο δείξιμο άνεξαρτησίας είναι ή θεληματική ύπακοή στον κανόνα.

II

Έξω άπό κάποιες διχογνωμίες στην έφαρμογή, ή άρχή της δημοτικής κερδίζει μέρα με τή μέρα τά μυαλά κ: άποχτά άπαδούς άνάμεσα στη φωτισμένη νεολαία. Κ' έτσι ξηγείται ή τρυμς και το ξεσπάθωμα μέσα στο στρατόπεδο το επίσημο των καθαρευουσιάνων. Κατά τά λόγια του Χατζηδάκι, ο δημοτικιστής είναι πολυημένος και διαφθορετός. Ο Ψυχάρης άποκρίνεται άξια πως λυπάται που δέν έχει πύ πολλά για να βοηθήση το σύστημα τούτων έξαίρετων έργων που πλουτίζουν την άχάριστη πατριδα με φιλολογία της προκοπής. Και άλλη, κατηγορία, τόσο άνόητη όσο και συκοφαντική: οι δημοτικιστές είναι προδότες, γιατί συντρίβουν την άλυ σίδα που δένει τή νέα με την άρχαία την Ελλάδα. Μά ποιολ είναι οι προδότες, άποκρίνεται ή Ψυχάρης,

που τή σπάνε την έλληνική την ένότητα; Οι δασκάλοι διδάσκουν στα παιδιά μιά ξένη, γλώσσα, την καθαρεύουσα. Φωνάζουν πως ή δημοτική γλώσσα είναι «ράκος της δουλειάς». Κ' έμεις διαλαλούμε και άποδείχνουμε πως ή δημοτική είναι ή γνήσια θυγατέρα της άρχαίας και πως τή συνενώνει στενά τή σημερινή την Ελλάδα με τή δοξασμένη μητέρα της. Άς λέει ή άνήξερως πως συντρίβουμε κάθε δεσμό με την άρχαιότητα και με την παράδοση· αὐτό δέν είναι για να πορήσουμε· μά όταν ένας γλωσσολόγος σαν το Χατζηδάκι, τολμεί να το βεβαιώνη, είναι να τά χάση κανείς! Τέλος οι δημοτικιστές είναι οι μαλλιαροί. Ο Κουμανούδης που θάρθη() θα χάση το μπούσουλα κοιτάζοντας να ξηγήση ποιάν άρχή και ποιά σημασία νάχη το παρατσούκλι. Όπωσδήποτε, καθώς λεφτοστόχαστα παρατηρεί ή Ψυχάρης, το γελοίο τούτο ένομα δείχνει κι αὐτό πόσο προσδέσαμε άγνάντια στην κοινή γνώμη. Μή, τολμώντας να προσβάλλουνε στάνοιχτά τή δημοτική, οι καθαρευουσιάνοι την καταδιώκουνε βαφτίζοντας τηνε μαλλιαρή.

Άπό τις βρισίες έρχονται στα σκάνταλα και στα φοβερίσματα. Η έφημερίδα Πρωία δημοσίεψε κατάλογο τών δημοτικιστών της Πόλης σημειώνοντας ποιό άπ' αὐτούς είναι διορισμένοι σε σχολεία, για να τούς πάψουν. Ο Ψυχάρης έγραψε στην έφημερίδα τούτη φανερώνοντας την άγανάχησή του. Η έφημερίδα Άθήναι τά έδαλε με τον Κωστή Παλαμά άπό την άφορμή των έδαων του για τή δημοτική γλώσσα, άσυμβίβαστες, καθώς θέλει ή έφημερίδα εκείνη, με τή θέση του, γραμματικώς του Πανεπιστημίου. Καθώς έγραψε ή έφημερίδα τούτη, ή ύπουργός τιμώρησε μ' επίπληξη τον Παλαμά, τον πύ μεγάλο μέσα στους σύγχρονους Έλληνες ποιητές, που κάνει τιμή στο έθνος του! Τι άνοπύαφορη τυραννία! Κάποιος Παγανέλης έφτασαν ίσχυε να δηλώση πως «θα τον άθώωνε το φρονιά του Ψυχάρη!»

Η σχολαστική μισαλλοδοξία δέν την περιορίζει την όρμή της μέσα στον τύπο μόνο. Στα περίφημα «Ευαγγελικά» του 1901 κατέθηκε στους δρόμους. Θυμάστε πως ή μετάφραση του Βαγγέλιου άπό τον Πάλλη στη νέα γλώσσα έδωκε άφορμή σε ταραχές άπίστευτες. Ο Ψυχάρης δείχνει πως το θρησκευτικό τάχα κίνητρο του σηκωμού εΐτανε πρόφαση μονάχα. Θεολόγοι που, προτού, δέ βλέπανε με κακό μάτι το σκέδιο για μιá μετάφραση του Βαγγέλιου

(1) Στο κείμενο: les Saumaises futurs

στην καθαρεύουσα, σπουδαστές, και μαζί μ' αὐτούς έφημερίδες, μονάχα γιατί ή μετάφραση εΐτανε στη δημοτική, την εΐπανε βεβήλωση. Στο τέλος μιá πατριαρχική και συνδική έγκύκλιο άπαγόρευσε κάθε είδος μετάφραση του Βαγγέλιου, σ' όποια γλώσσα. Τότε ή Ψυχάρης, που εΐχε άπάνου του δεχτή, έλλη-τή λάσπη που σήκωνε ή καυγάς, έγραψε στον Οικουμενικό Πατριάρχη—σε καθάρια ρωμαϊκή—ένα γράμμα περιποιητικό και πονηρεμένο για να του ξομολογηθή πως διατάζει στο έξής να διαβάξη το Βαγγέλιο στο παραδομένο κείμενο, γιατί μερικές σελίδες του κείμενου τούτου είναι συνταγμένες σε δυό γλώσσες που μάλιστα ή μιá μεταφράζει την άλλη· έξαφνα: «Ήλει Ήλει λαμά σαδραχτανί· τούτ' έστι Θεέ μου, Θεέ μου ένα τί με έγκατέλιπες;» ή Πατριάρχης τού άπάντησε ευγενικά μ' εύκας και με γενικότητες, μά με τίποτε θετικό. Κι ή Ψυχάρης θρίαμβο θεώρησε μολκατά που δέν προκάλεσε όρθά καρτά καμιά επίπληξη.

Σε μιá περίπτωση πύ πρόσφατη, ή μανία των καθαριστών άψήφησε γενναία κι αὐτό το ρεζίλιμα. Στην Έλληνική Βουλή, στη συνεδρία της 4 του Φλεβάρη, ή βουλευτής Κυριακούλης Μαυρομιχάλης άνεβαίνει στο βήμα και παρασταίνει πως ή γλώσσα που διδάσκει ή Ψυχάρης άπό την έδρα της νέας έλληνικής γλώσσας στη Σκολή των ανατολικών ζωντανών γλωσσών είναι μιá γλώσσα «όλιτρώς χυδαία, τερατώδες κατασκευάσμα του διδάσκοντος» και συμπεραίνει προτείνοντας να άναφερθή ή Έλληνική Κυβέρνηση στη Γαλλική Κυβέρνηση για ν' άλλαχτ ή όνομασία της έδρας εκείνης! Άλλος βουλευτής, ή Στάης, εΐπε πως τά μαθήματα του Ψυχάρη είναι κίντυνος έθνικός! Και οι ύπουργοί της Παιδείας και των Έξωτερικών, πολύ στενοχωρημένοι, ύποσκεθήκανε με μισά λόγια να ένεργήσουν, ετι, χρειάζεται. Ο Ψυχάρης σχολιάζει στο τελευταίο του βιβλίο την άξιωματημένη συνεδρίαση. Χωρίς να λοχαριάσουμε, παρατηρεί, την κτάδεια του άνακατωμού στις ύπόθετες ξένες χώρας, χρειάζεται μιá μεγάλη δόση άφέλειας για να πιστέψουμε πως ή Γαλλική Κυβέρνηση θάκανε παρατηρήσεις σε τιτλοϋχο καθηγητή, άπάνου σε άντικείμενο της διδασκαλίας του. Οι καλοί αὐτοί άνθρωποι δέν έχουνε καμιά ιδέα της γαλλικής λευτεριάς. Μολκατά ή συνεδρία εκείνη έδειξε πως το γλωσσικό ζήτημα είναι ζήτημα έθνικό. Τή μέρα κείνη ή δημοτική πέτυχε κάτω, σε νίκη, στην Ελλάδα την επίσημη.

και της άμαρτίας ή Πόλη.
Κι ή Προφήτης μέσ' στον Τσίρκο
χρίσματα και θάματα είδε.
τέρατα είδε γεννημένα
μέσ' άπ' τά φίλιά των άδειων
και των παραστρασιμένων.
Κ' είδε τά είδωλα πανώρια
βάββαρι κι άπό τούς τόπους
κι άπ' τούς χρόνους κουρσομένα.
Και γιομίζονε τά πλάτια,
και ξαφνίζονε τά έψη
στύλοι, πύργοι, θεοί κι άνθρωποι,
χιλιές μύριες ζωές, που ζούνε
και χαλκός και μορμαρένιος
και στού έλέφαντα τή χάρη
και σιδάκιριβο χρυσάφι
και σε κάθε τι που λάμπει
και σκληρό είναι και κρατείται
ξένο, άσάλευτο, και που είναι
σοφία κ' αίνιγμα και τέχνη.

Κ' είδε πλούσιο όρχοντολόι
και βαρύν και φαντασμένο
και σαν άλυσοδεμένο

και σοφά βολτό σε τάξη
γύρω γύρω στο ρηγάρη
στο θεοδώρητο δεσπότη.
Και με τάσπρα τά σαγιά είδε
και με τά χρυσά βραχιόλια
και πορφυροβουτημένους
μάγιστρος και λογοθέτες
και τού Παλατιού τούς πρώτους.
Και τούς χρυσοαρωμαμένους
τούς κουβικουλάρους είδε,
και ζωστές και ρηγοπούλες,
και σαν άπτρα άπαλοφέγγαν.
Και τούς μα γλαβίτες είδε
γάρους με τάπελατήκιο.
Και σε μιá γωνιά, άλλου πέρα,
και σαν παραπεταμένους
είδε μιá φουχτιά λεβέντες
να πλευρώνουν πεζέμένοι
τάστρομέτωποι· άλλόγ' τους,
και στα βένετα κιντάρια
νάκκουμπάν άφαιρεμένα
τά γιγάντια κορμά τους.
Και εΐταν οι Άκρίτες, και εΐταν
οκόρπιοι και παρατημένοι,

τρίφαλα κι άπομεινάρια,
τά στερνά τά παλληκάρια.
Κι άνατρίγισσε ή Προφήτης.
Και δέν είδε να προβάιη,
μέσ' άπό το Τριμπονάλι
τάεροκρέμαστο, την όψη
τή λειτουργική του ή Ρήγας.
Και τόν είδε με τούς μίμους,
και τόν είδε με τούς νάνους,
με τού τσίρκου τούς παλιάτσους,
με τού τσίρκου τις καρούχες,
με τού τσίρκου τούς ήρώους.
Ταίρι και δλων είν' ή ρήγας,
δλων είναι σταυραδέρφι,
κι άγωνίζεται μαζί τους,
μεθοκόπος, χαροκόπος,
μέσ' στον Τσίρκο τόν άπέραντο
που γιορτάζει το μεγάλο
το μαγιάτικο γιορτάσι.
Και τόν είδε άπάνου στο άγμα
με τού βένετου το γτύμα
με τού πράσινου το χρώμα
κι όρθός κ' έτοιμος να στέκη

Μιλῆσανε γιὰ τὴ γλώσσα στὴ Βουλὴ. Θάρθη μέρα πού θὰ ξαναμιλήσουνε, — μὰ μὲ τρόπον ἄλλο.

Θέλησα μὲ τοῦτα νὰ δώσω μιὰ σύντομη ἔκθεση τῆς ἱστορικῆς σημασίας πού κρατᾶνε τὰ «Ρόδα καὶ Μήλα». Μὰ καὶ ἡ φιλολογικὴ τους σημασία δὲν εἶναι λιγώτερη. Ὁ συγγραφέας τους δείχνει μὲ τὸ παράδειγμα καὶ μ' ἕνα σπάνιο λογοτεχνικὸ ταλέντο τίς ἀξιοθέμαστες ἐκφραστικὲς πηγὲς τῆς γλώσσας τούτης «πιστῆς φυλαχτόρισσας ὄλου τοῦ Ἑλληνικοῦ περασμένου πού μέσα της ζοῦν αἰῶνες ἡμορφίας, δόξας καὶ πατριωτισμοῦ». Πόσον καιρὸν θὰ περιμένῃ ἀκόμα πρὶν ὑψωθῇ ἐκεῖ πού τῆς ἀξίζει καὶ στὴν ἐπίσημη θέση πού τὴν καλοῦν ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ ἄρθρος λόγος! «Εἶναι κάποια ἀστέρια πού τὸ φῶς τους, καθὼς λένε οἱ ἀστρονόμοι, δὲν ἔφτασε ἀκόμα στὴ γῆ. Τί σημαίνει! Τὸ φῶς ὑπάρχει! Ἔτσι καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ τότε πού εἶναι ἀόρατη γιὰ μᾶς, λάμπει μέσα στὰ βαθιὰ τοῦ ἔμπυρου οὐρανοῦ». Ἡ εὐκὴ τοῦ Ψυχάρη εἶναι καὶ ὄλων τῶν ἀληθινῶν φίλων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

EUGÈNE CLÉMENT

Ἡ Ἑλία

Βγαίνοντας ἀπὸ τὸ Ὡδεῖο μιὰ Κυριακὴ ἀφοῦ ἄκουσα τὴν «Ἑλιά» τοῦ Παλαμᾶ πού τὴν τραγοῦθησαν τὰ κορίτσια τονισμένη ἀπὸ τὸν Καλομοίρη, ἄκουσα καὶ κάποιον πού ἔλεγε — «Μὰ αὐτὸ εἶναι γιὰ παιδιὰ».

Καὶ σκέφτηκα πὼς ἐκεῖνος πού τὸ ἔλεγε αὐτὸ ἢ ἀπὸ μουσικὴ δὲν εἶχε ἀκούσει πολλὰ ἢ τοῦ ἤξεθε ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ ἀναίσθητα στὸ νοῦ ἢ θύμηση πὼς τὸ ποίημα αὐτὸ τὸ παλιὸ (πού τὸ ἔγραψε ὁ ποιητὴς στὰ 1882) τὸ εἶχε διαβάσει κάποιον ὅταν εἶτανε μικρός, σὲ κανένα ἀναγνωστικὸ ἢ χρησιμομάθεια ἢ σὲ καμιὰ σὺλλογὴ ἀπὸ ποιήματα καμωμένη γιὰ παιδιὰ. Γιατὶ ἀπ' ὄλον τὸν Παλαμᾶ οἱ δασκάλοι δὲν μπόρεσαν νὰ βροῦν ἄλλο τίποτε ἄξιο νὰ ξανατιπώσουν στὰ ἀναγνωστικά, σὲ σὺλλογες καὶ σὲ χρησιμομάθειες τους παρὰ τὴν «Ἑλιά». Αὐτὴ ἀντιπροσωπεύει ὄλον τὸν Παλαμᾶ στὰ παιδικὰ βιβλία.

Ἡ μουσικὴ τῆς «Ἑλιάς» φάνηκε τοῦ πρόχειρου κριτικοῦ πού βιάστηκε νὰ μιλήσει, τοῦ φάνηκε σὰν καὶ πάρα πολὺ ἀπλὸ καὶ εὐκόλο καὶ θέλησε νὰ γνωμοδοτήσει ἀμέσως πὼς δὲν ἀξίζει καὶ τόσο νὰ γίνε-

γιὰ τὸ τρέξιμο, ἀφρισμένος.

Κι ἀνατρίχισε ὁ Προφήτης.

Καὶ δὲν ξέρω ποῖς δὲ θάνατριχιάσει μαζί του, παρασυρμένος ἀπ' τὴν ὄρμη τοῦ αἰσθηματοῦ, ἀπ' τὴν ἐκφραστικὴ δύναμη, ἀπ' τὴν ἀλήθεια τῆς ἰδέας, ἀπ' τὴν θερμὴ τῆς ὀργῆς τοῦ ποιητῆ καὶ δὲν ξέρω ποῖς θὰ μπόρῃ νὰ πεῖ πὼς καὶ τὸ κάπιο ρητορικὸ ξέγυμα παρακάτω δὲν εἶναι καὶ αὐτὸ μιὰ θερμὴ ποιητικὴ εὐγλωττία, μιὰ δυνατὴ, ἀληθινὴ ποίηση; Πατριωτικὴ ποίηση, ἴσως μοῦ πεῖ κανένας. Ἔστω πατριωτικὴ. Μὰ ἡ ποίηση δὲ μετρίεται τόσο μὲ τὸ εἶδος, ἔσο μὲ τὴ δύναμη καὶ τὴν ἀλήθεια της.

Κ' ἔτσι ἐρχόμαστε ξανά στὸ ζήτημα τῆς ποιητικῆς εὐλικρίνειας, πού μ' αὐτὴ ἐννοῶ τὴ δύναμη ἑνὸς ποιητῆ νὰ μῆναι στὰ σύνορα τῆς μπόρεσής του, νὰ μὴ γυρέβει νὰ φανεῖ ἀνώτερος ἀπ' ὅτι εἶναι. Κι ὁ ποιητὴς τῆς «Ἀσάλευτης ζωῆς» καὶ τοῦ «Ἀδωδεκάλογου» ἐκεῖ πού μῆναι στὸ στοιχεῖο του εἶδαμε μᾶς δίνει ὠραία καὶ δυνατὰ ποιήματα, ἐκεῖ πού στέκει σὲ ἐδάφη γνώριμα καὶ συγκινεῖται ἀπ' τὴ ζωὴ δὲν εἶναι μόνο ὁ πρῶτος μὲ τοὺς πρῶτους ψάλτες τοῦ καιροῦ του, μὰ καὶ ποιητὴς σημαντικὸς, γεμάτος ὄρμη καὶ δύναμη καὶ θέληση νὰ φτάσει στὰ-

τοὺς λόγους γι' αὐτὴν, ἀφοῦ εἶταν γιὰ παιδιὰ ἴσως ὁ κριτικὸς αὐτός, καὶ τοῦ Μπετόβεν ἂν ἄκουγε τὸν «Ἕμνο στὴ χαρὰ» πού βρίσκεται χωμένος στὴν Ἑνωτικὴ Συμφωνία καὶ ξεοπᾶνε σὸ νικητήριος παιάνας, ἀπλὸς καὶ μεγαλόπρεπος, θὰ ἔλεγε πὼς εἶναι ἀγία παιδιὰ. Τόσο ἀπλὸς, μὲ λίγες νότες κ' εὐκόλος φαίνεται. Μὰ μήπως ἡ μουσικὴ πρέπει νὰ εἶναι πολὺπλοκὴ καὶ δυσκολονόητη γιὰ νὰ μὴν εἶναι «γιὰ παιδιὰ»; Καὶ μήπως καὶ γιὰ παιδιὰ ἂν εἶναι γραμμένη, εἶναι ἄξια γιὰ περιφρόνηση; Τί νόμισε τάχα ὁ πρόχειρος κριτικὸς, πὼς γιὰ νὰ γράφει κανένας μουσικὴ γιὰ παιδιὰ πρέπει νὰ εἶναι ἄμυθος;

Ἡ «Ἑλία» τοῦ Καλομοίρη, πού μπορεῖ καὶ παιδιὰ νὰ τὴν τραγοῦθῶσιν, δὲν εἶναι παιδιὰτικὴ μουσικὴ. Εἶναι ἀπλὴ καὶ καθάρια, σεμνὴ καὶ ἡμορφῆ. Στὴν ἀρχὴ σὰ νὰ σοῦ βάζει σὲ ἤχους τὴ σταχτογράση ἀργυρομολυβένια χρωματιὰ τῶν φύλλων τῆς «Ἑλιάς» πού θαμπὰ σὲν ἤλιὸ φέγγουν:

«Εἶμαι τοῦ ἡλίου ἡ θυγατέρα»

Καὶ σὸ τραγοῦδι βλέπεις τὸν ἥλιο πού χαϊδεύει τὰ ἀσημένια καὶ πρασινωπὰ φύλλα.

Ἔπειτα κάποια περὶφάνεια ἀρχαϊκὴ, λιτὴ καὶ ἐγενική, προβαίνει ἤρεμα μὲ τοὺς ἤχους πού συνταιριάζονται μὲ τὴν ἐπωδὸ.

«Εἶμ' ἡ ἑλία ἡ τιμημένη»

Ἐξάφνα αἰσθάνεσαι πὼς κάποιος ἀλλάζει νομίζεις πὼς κάποιος σόνεφο πέρασε σὲν οὐρανὸ καὶ σκέπασε τὸν ἥλιο. Ἡ ὀλότελα ἑλληνικὴ—ἢ καλλιτέρα ἐθνικὴ (δηλαδὴ raïenne) μελωδία—σὰ νὰ χριστιάνευε λίγο, καὶ ἀκούς πολλοὺς μισοὺς τόνους καὶ τέταρτα τόνων νὰ περνοῦν σὰ σὲ ψαλμοῦδια ἐκκλησιαστικῆ ἀπὸ τὸ ξαφνισμένο αὐτὸ σου. Καὶ ρωτᾷς τί τρέχει; Τί εἶναι; Ἀλήθεια κάποια χριστιανικὴ θύμηση μπῆκε στὴ μέση:

«Ἐδῶ σὲν ἴσκιό μου ἀποκάτου

Ἦθε ὁ Χριστὸς ἀναπαυθῆ».

Κοὶ πάλι ὁμοῦ ἀλλάζει ὁ τόνος καὶ ἀκούγεται σὲ λίγο ἢ περὶφάνη καὶ ἀρχαϊκὴ μελωδία πού βγαίνει καθάρια, μονόχρωμη, σεμνὴ καὶ ἀσημένια:

«Εἶμ' ἡ ἑλία ἡ τιμημένη».

Ἡ μουσικὴ αὐτὴ τοῦ τραγοῦδι τοῦ Καλομοίρη μού φάνηκε ἐμένα, ὄχι παιδιὰτικὴ οὔτε μὴ παιδιὰτικὴ. Μοῦ φάνηκε μονίχα β α θ ε ι ἄ ε λ λ η ν ι κ ῆ.

νώτερα ποιητικὰ ἰδανικά. Ἡ θέλησή του κ' ἡ προσπάθεια μᾶς εἶναι συμπαθητικὴ, ὅπου δὲν παίρνει τὴν ἀξίωση πὼς κατορθώνει κιόλας ἐκεῖνο πού πασχίζει. Ἐμεῖς κάποιον πού θέλομε νὰ κρίνομε καὶ τίς πνευματικὲς προσπάθειες συνδεμένες κάπως βαθύτερα μὲ τὴν τριγύρο κοινωνικὴ προσπάθεια, θὰ εἶμαστε ἄδικοι, τὸ ξαναλέω, ἂν ρίχναμε σὲ ἀτομικὴ μονάχα ἀνημποριά ἑνὸς ποιητῆ τὸ πὼς δὲ δύναται νὰ φτάσῃ πάντα τὸ ἰδανικὸ του, ὅταν βλέπομε πὼς αὐτὸ δεσμεύεται μοιραία ἀπὸ τὴν ἔλλειψη κάποιων ἄλλων δυνάμεων ἀπὸξω του, πού θὰ χρειαζόνταν νὰ συγκεντρῶσει ἢ ψυχὴ του μέσα της γιὰ νὰ μπόρῃ νὰ ὑψωθῇ σὲ σφαίρες πού λαχταρεῖ. Τὴ συναίσθηση τὴν ἔχει κιόλας ὁ ἴδιος ποιητὴς, λέγοντάς μας σὲ πολλὰς μεριὰς καὶ σὲν πρόλογο τοῦ «Ἀδωδεκάλογου»: «Δὲν μπορεῖ νὰ εἶμαι μονάχα ὁ ποιητὴς τοῦ ἑαυτοῦ μου» εἶμαι ποιητὴς τοῦ καιροῦ μου καὶ τοῦ γένους μου». Λίγες γραμμὲς παραπάνω ὁμοῦ γράφει πὼς εἶναι ὁ ποιητὴς πού θέλει νὰ κλείσει μέσα σὸ στίχο του τοὺς πόθους καὶ τὰ ρωτήματα τοῦ παντοτινοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτη τίς ἐγνίες καὶ τοὺς φανατισμούς». Μιὰ σκέψη

1) Σελ. 11.

Αὐτὴ εἶναι ἡ δική μου αἰσθησις. Καὶ τώρα ὡς ἐρθοῦν οἱ εἰδικοί νὰ κρίνουν καλλιτέρα.

ΙΑΔΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΟΝ Κ. ΠΑΛΛΗ

Ἀπὸ πλήρωμα Ἑλληνικοῦ καρδιοῦ ὁ κ. Πάλλης ἔλαβε τ' ἀκόλουθα γράμματα:

Ἀξιότιμε κ. Ἀλέξ. Πάλλη

Εἰς Liverpool

Δὲν ἤξεύρω μὲ τί τρόπον νὰ σὲ εὐχαριστήσω διὰ τὴν ἐγενική σας ἀποστολήν.

Τὰ βιβλία σου μόλις τὰ ἔφεραν μέσα ἔγειναν ἀνάρπαστα ἀπὸ τὸ πλήρωμα καὶ τοὺς ἀξιωματικούς. Ὅλοι τὰ διαβάζομε μὲ ἀγάπη καὶ ἐνθουσιασμὸν καὶ εὐχαρίστησιν μεγάλην ὅπου ἐννοοῦν καὶ οἱ πρὸ ἀμαθεῖς ἀπὸ μᾶς τὰ ἔργα τοῦ Ὀμήρου καὶ τὸ Εὐαγγέλιο καὶ ἄλλα.

Θὰ σὰς παρακαλέσω καὶ πάλι γιὰ πινομή τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τοῦ πληρώματος ἂν ἔχῃς νὰ μᾶς στείλῃς μερικὸς τόμους Βυζαντινῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Σὲ εὐχαριστῶ καὶ πάλι γιὰ πινομή ἔλων καὶ ἰδιαιτέρως τῶν ἀξιωματικῶν.

Ὁ Ἀνθοπολιάρχης

Ἀξιότιμε κ. Πάλλη,

Εἰς Liverpool

Δὲν ξέρω πὼς νὰ σὰς εὐχαριστήσω διὰ τὰ βιβλία πού μᾶς στείλατε, ἀλλὰ πρὸ πάντων γιὰ τὴ φωτογραφία σας. Θὰ τὴν ἔχωμεν ὡς ἀπόδειξιν ἑνὸς ἀνδρός ὁ ὅποιος εἶναι ἄξιος νὰ λέγεται Ἑλληνας καὶ ὁ ὅποιος τιμᾷ τὸν τόπον του εἰς τὴν ξενιτειὰ καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἐμεῖς οἱ θαλασσινοὶ ἂν δὲν ἔχωμε πᾶσι καὶ πολὺ μακριὰ τοῦλάχιστον τὴν Εὐρώπην τὴν ξέρουμε καλά, ἀλλὰ τέτοιον Ἑλληνα σὰν καὶ σὰς δὲν εἶδαμε. Ἐγὼ ἀτομικῶς δὲν σὰς γνωρίζω, ἀλλὰ τὸ ἔνομά σας τὸ ἤκουσα ἀπὸ πολλοὺς πρὸ παντὸς συμπατριώτες μου νὰ προφέρεται μὲ σεβασμὸ καὶ ὑπερηφάνεια, ὁ δὲ πατέρας

πού δὲν πετᾷ γύρω στὰ πράματα, μὰ πασχίζει νάμπει μέσα σ' αὐτὰ, θὰ δεῖ καὶ θὰ πειστεῖ πὼς ὅταν ὁ ποιητὴς δὲν μπορεῖ νάμει μόνο ποιητὴς τοῦ ἑαυτοῦ του, μὰ σύνορα τοῦ καιροῦ του καὶ τοῦ γένους του, ἀπὸ ἀνάγκη ἀμετάλλαχτη ἀπὸ κάθε θέληση, δὲ θὰ μπορῃ νὰ ἀσκήσει στὴν ποίησή του τοὺς πόθους καὶ τίς ἐγνίες τοῦ παντοτινοῦ ἀνθρώπου παρὰ μονάχα σὸ βαθμὸ καὶ σὸν τρόπο, πού τοῦ ἐπιτρέπει ὁ καιρὸς του καὶ τὸ γένος του. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ δικός μας ποιητὴς, ὁ πρῶτος ποιητὴς τοῦ καιροῦ του καὶ τοῦ γένους του, εἶν' ἐκεῖ μονάχα γνήσιος ποιητὴς, ὅπου δὲν πασχίζει νὰ ξεβγεῖ ἀπ' τοὺς πόθους καὶ τὰ προβλήματα πού σκοτίζουν τριγύρο του τὸ γένος του, καὶ ὅπως εἶδαμε παραπάνω, μᾶς συγκινεῖ περισσότερο ἐκεῖ πού κλαίει σὰ γεννιότατος καὶ σὰν ποιητὴς ἕνα ὄνειρο ἡμορφίας σκληρὰ ἀρπαγμένου τέκνου, παρὰ ἐκεῖ πού σκοτίζεται μὲ τὰ λόγια τοῦ Κρίσνα καὶ μὲ τὰ προβλήματα τῶν ὄλων. Καὶ γιὰ νὰ φέρω καὶ ἄλλο παραδειγμα, συγκλονίζει ὄχι μονάχα τοὺς πατριώτες, μὰ κ' ἕνα σοσιαλιστὴ πολὺ περισσότερο ὅταν ἀργίεται πατριωτικὰ μὲ τὸν ζεπεσμὸ τῆς πατρίδας, μὲ τὴν κατάντια τοῦ Ρήγα της, πού τὸν βλέπει μὲ τοὺς μίμους, μὲ τοὺς νάνους, μὲ τοῦ τσάρκου τοὺς

τίου από κοντά και ριζώθηκε μέσα μας ή πεποίθηση πως όλα παινέματα κι αν του γράψεις δε θάν το πάρει πάνου του και δε θα τόν πάρεις και σύ στο λαιμό σου.

*

Η «ΑΚΡΟΠΟΛΗ» του περασμένου Σαβάτου μ' ένα δυνατό της άρθρο, με τον τίτλο «Φτειάζτε τώρα επανάσταση» έδωσε την αληθινή εικόνα της σημερινής μας χαώδικης πνευματικής κατάστασης.

Νά, το περίφημο άρθρο :

«Κατηνάλωσε δυστυχώς ο «Χρόνος» και χθές δύο εγλωττιστάς και δυνατογραμμένος στήλας έμμένων εις την πλάνην του ότι ήτο δυνατόν μία σ τ ρ α τ ι ω τ ι κ ή επανάστασις να αναγεννήση τον τόπον. Στρατιωτική επανάστασις κατά κανονα είνε έθνική τραγωδία. Το ότι ή ιδική μας μάλλον ωφέλησεν ή έβλαψεν, τούτο είνε εξαίρεσις. Και ή εξαίρεσις αυτή είνε προς τιμήν της.

«Διά τούτο οι ύπερ αυτής έπαινοί μας και τα προς αυτήν συγχαρητήριά μας.

«Στρατός έκαμε την γαλλικήν επανάστασιν του 1759 ; Στρατός την του 1830, την του 1848, την του 1870 ; Όχι. Στρατός την αγγλικήν ; Όχι.

«Αί επαναστάσεις διά να επιτυχάνουν πρέπει να είνε λαϊκάι. Άλλά και αυτές όχι αλά γαλλικά, βίαιαι και αιμοχαρείς και έρειπιώδεις και καταστρεπτικάι, αλλά κατά τα άγγλοσαξωνικά ιδεώδη.

«Ηξείρει ο «Χρόνος» πως παρασκευάσθη ή πολιτική ή τανάστασις των Γερμανών τοι 1848 ; Δι' άγώνων ύπερ θρησκευτικής έλευθερίας.

«Άλλ' ήμεις τοιούτου είδους παρασκευήν την είχαμε από την άνάποδη, κατά τα Εθαγγελικά. Τότε πήγαμε 1900 χρόνια πίσω, ζητήσαντες να είμεθα τυφλοί θρησκευτικώς, να μην έννοούμεν δεγλαδή το Εθαγγέλιον. Το μέγα βιβλίον, το μαγικόν βιβλίον που είνε δε' ήμᾶς κλειστόν βιβλίον, σφραγισμένον βιβλίον.

«Λόγιοι και άμαθείς, λαός και έπιλεκτοί, πολιτευόμενοι και κοινωνία, άπεπατοκαταριστάι και καθηγγηταί του Πανεπιστημίου είχαν τότε μίαν και μόνην γνώμη. Γνώμη κατά της έλευθερίας, γνώμη κατά του Χριστού.

«Μόνον ο μεγαλοφυής Άρχειπίσκοπος Κεφαλληνίας Δωρίζας, μόνον ο βαρβαλός Χριστιανός και Έλληγν, ο Καθηγγητής της Θεολογίας Διομήδης Κυριακός και κατά τρίτον λόγον ή «Άκροπόλις» άνεδείχθησαν μαχηταί της θρησκευτικής έλευθερίας, μαχηταί της εκκλησιεύσεως του Εθαγγελίου, μαχηταί αληθινής πνευματικής επαναστάσεως.

«Όλοι οι άλλοι, οι κουστουριέτοι, τα βατράχια, οι κόρακες, οι χήνες, τα κύματα, οι ζευριάδες ήσαν κατά.

«Φτειάζτε τώρα επανάστασιν με τοιαύτην λαϊκήν και έπιλεκτικήν διανοητικότητα !»

σική του 'Αττίγγανου, εικόνα της ψυχής του, έχει γνώρισμα το αυτόσχέδιο και το αυτόμάτο και το ακράταγο και το ακανόνιστο και το άνυπόταχτο φυσικότερα τέτοια εμπνευστή έπρεπε να πάρει τέτοιο δρόμο». Δεν την ξέρω την τσιγγάνικη μουσική, δεν ξέρω άκόμα ποιό νόημα δίνει ο ποιητής στα παραπάνω χαρακτηριστικά που της αναφέρει. "Αν τους δίνει το καλλιτεχνικό, τότε δεν μπόρεσε να ταιριάσει το τραγούδι του παρά μονάχα με το ακανόνιστο και το άνυπόταχτο στο άντικαλλιτεχνικό νόημα. "Αν τους δίνει το άντικαλλιτεχνικό, δηλαδή της άκαταστασίας, και τότε άκόμα, αν ήθελε να εκφράσει αυτό το χαρακτηριστικό με το τραγούδι του, έπρεπε να βρει την τεχνική έκφραση του συνταριασμού σε τρόπο που να δίνει την παρόμοια έντύπωση, ωστόσο το δικό του το τραγούδι να ναι πάντα ποιόν, να χει πάντα μιá πλαστική μορφή, που δίχως της δεν είναι δυνατό να είπωθεί καλλιτεχνικό ένα έργο. Για να μη νιώσει κανείς τί θέλω να πώ, άς φανταστεί ένα ζωγράφο που θέλοντας να παραστήσει την άκαταστασία ενός γύφτικου τσαντηριού, αντί να μᾶς την παραστήσει καλλιτεχνικά, αρκούνταν να μᾶς δώσει την έντύπωσή της με την ά

ΘΛΙΜΜΕΝΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ

Ξαπλώθησαν ομίχλες σκοτεινές
στις άκροποταμές,
σάν μαυρός τεταωθήκανε κοπνός
και πνίξανε το φώς.

Ποιός νᾶναι τάχα μόνος που μιλεί,
και πικραντιλαλεί
δταν περνᾶ σάν Ισκιος άλαφρός
πνιγμένος στεναγμός ;

Τὰ μάτια μου κλεισμένα τὰ κροτῶ,
ποιός είναι δὲ ρωτῶ,
κι ὠχρῆ στήν ταρογμένη μου ψυχῆ
ή έλπίδα ξαναζεί.

ΡΗΝΑ ΔΕΒΑΝΤΗ

ΤΑ ΣΑΒΑΤΟΒΡΑΔΑ ΤΟΥ 'ΝΟΥΜΑ,

Ο κ. Κωστής Χαριτάκης μᾶς διάβασε το περασμένο Σαβατόβραδο μιá μελέτη του, ή μιá «Σπουδή» του (καθώς λέει δλη την έμμετρη και την πεζογραφική εργασία του) με τον τίτλο «Η αισθητική στη γλώσσα». Τὸν κ. Χαριτάκη τὸν άκούσαμε με προσοχή, συζητήσαμε τις γνώμες του και στο τέλος του συστήσαμε να την καλοδουλέψει περισσότερο τη μελέτη του και κατόπι να την τυπώσει.

"Υστερ' από τον κ. Χαριτάκη ο ποιητής Σωτήρης Σκίπης μᾶς άπάγγειλε με τη γιομάτη γλώσσα και νεύρα άπαγγελία του την έβδομη ραψωδία του «Απέθαντου». "Όλοι βρήκαμε σωστή τη γνώμη του Έβραλιώτη πως ο «Απέθαντος» είναι γραμμένος «μ' έλληνική φαντασία» και γι' αυτό πρώτη φορά το γραφείο του «Νουμά» βούιξε από τα χεροκροτήματα.

Τώρα ταχτικά στα Σαβατόβραδα έρχεται ή Δι Παπᾶ, φοιτήτρα της Γιατρικής και συντρόφισσα της «Φοιτητικής Συντροφιάς» κ' έλπίζουμε πως κανένα Σαβατόβραδο θα μᾶς διαβάσει και τίποτα δικό της.

ΕΝΑΣ ΠΑΛΙΟΣ

καταστασία της δικής του τεχνικής. Κάτι παρόμοιο μέσο διάλεξε ο ποιητής του «Δώδεκκαλογου» και κάπια δμια αισθητική διδάχνει με τα παραπάνω λόγια. Κ' έξοφλώντας έτσι με τη δικαιολογία αυτή την έλλειψη της πλαστικής μορφής του έργου του, μᾶς λέει πως «ποιεί μουσικήν». Μᾶς μου φαίνεται πᾶ να παραζηγεί κάπως και το νόημα της μουσικής, γυριθοντας να το σκοτίσει μεταφυσικά κατά ιδιόρρημα δικό του τρόπο (σελ. 22) και πᾶ να συγχύζει λιγάκι και την έννοια του πλαστικού και μουσικού στην ποίηση. Με το πρώτο φαίνεται να νιώθει μόνο εκείνο που έχει την ομορφιά και τη μορφή αγάλματος πίοτερο, με το δεύτερο εκείνο που δίνει την πιο κυματιστή κι άόριστη έντύπωση του ήχου. Δεν είμαι ούτε άπράμακρα μουσικός, νομίζω όμως πως και σ' ένα μουσικό έργο είναι άπαραίτητη μιá πλαστικότητα, δηλ. μιá σταθερή μορφή, μιá οργανική ενότητα, μιá πλέρις έκφραση, μιá στοργυλαδά. Κ' ένα ποίημα, όσο κι αν είναι ή έκφρασή του πίοτερο μουσική παρά πλαστική, ωστόσο πρέπει να χει μιá πλαστικότητα, μιá ενότητα και στοργυλαδά, που, όσο κι αν δεν μπορώ να τη βρω κ' εγώ σε καμιά από τις κάθε λογής δοκιμές μου, φαίνεται όμως να ναι άπαραίτητη από κάθε σοβαρότερο έργο τέχνης. Και με το νόημα αυτό έπιβάνονταν μιá πλαστικότερη μορφή στο «Δωδεκάλογο».

(Στάλλο φύλλο τελιώνει)

ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

«ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΖΕΡΒΟΣ : ΝΗΣΙΩΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ. Λονδίνο 1910». Από τὸμορφο βιβλιαράκι του Γιάννη Ζερβού ξεσηκώνουμε μερικούς στίχους, τούτους εδώ :

ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ

Τί μ' οδηγᾶς τρανόφτερη στ' άπάτητό σου σπίτι...
Λησμόνα με σὸν κάμπο αὐτὸ νὰ περπατᾶω σκυμένα
και νὰ με τρώῃ ή γύμνια μου, αἰοί !.. τ' άποσπερίτη
ᾄσε με μόνο νὰ θωροῶ τὰ κάλλη ξερατεμένα.

Κι ᾄσ' με στήν ξερημη άμμουδιά με τις σκιές μου
ἀντάμα
στὰ γλαρονήσια νὰ γρικῶ π' άφροκοπάει τὸ κύμα.
Νὰ με χτυπᾶ σὰ χάδεμα τοῦ Θεοσιτῆ τὸ κάμμα
κι ἀνέλιπα νὰ σὲ ποθῶ, ὠσπου νὰ γίνω θεῖμμα.

Εἶναι μικρά μου τὰ φτερά και δὲ θὰ σ' άγκαλιάσω.
Μὰ ἔχω καρδιά που ή ἀγάπη σου με βιά τῆ σνεπαίρνει
κι ᾄν ζήση ἀγλύκαντη ἀπὸ σέ, στὸ τέλος θὰ σὲ φτάσω
με ταίρι μου ἕνα σύνεφο που μιá πνοή θὰ σέρρη...

Ο ίδιος ο ποιητής, βλέπετε, χαρακτηρίζει τους στίχους του. Και τους χαρακτηρίζει πολύ ομορφα και πολύ αληθινά. "Οποιος ζιτάει από την ποίηση κάτι παραπάνω από την καλοδουλεμένο στίχο κι από το έρήμερο τραγούδι, διαβάζοντας τα «Νησιώτικα τραγούδια» κ' σπάνοντας στο παραπάνω τραγούδι, δεν μπορεί, θα συλλογιστεί :

— Έχει δικιο ο ποιητής. Η λαχτάρα του είναι τρανή, με μικρά τα φτερά του και πάντα ανέλιπα θα την ποθει την Ποίηση.

Κείνος όμως που δεν είναι και τόσο δύσκολος και δεν έχει και τόσο μεγάλες απαιτήσεις κι από τον εαυτό του κι από τους άλλους, θάν το καταχαρεί τ' ομορφο βιβλιαράκι του φίλου μας Ζερβού, γιατί θα βρει γλυκά τραγούδια μέσα και στίχους κκλούς και που και που, στα «λίγα συντρίμια» μάλιστα, κάπια ποιητική πνοή που ύπόσκειται καλύτερα τραγούδια από τα τωρινά του.

Το «Θερινό γέφυμα», το «Νησιώτικο τραγούδι», οι αστίχοι (σελ. 14 και 15) και τα «Καβοκάραβα» είναι, κατά τη γνώμη μας, τα καλύτερα της συλλογής. Ο κ. Ζερβος έχει δημοσιέψει σε περασμένα χρόνια αρκετά τραγούδια του στο «Νουμά» ωστε δεν είναι άγνωστος στους άκνηωτες μας.

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ 'Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ,

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑΟΝ

«Έμεις, που έχουμε υπογράψει, δίνουμε ιδῶ πέρα τον λόγο της τιμής μας και ορκιζόμεθα εν όνόματι του Θεού και της πατρίδος ότι ίδρύομεν Σύνδεσμον ριζοσπαστικόν «ή 'Ανάστασις», του όποιου μόνος σκοπός και προσηχία θα είναι :

1) Να χτυπηθῆ κατακέφαλα ή μικροσυνκλαγή, που ένέκρωσε τον κόσμο ιδῶ πέρα όπως και σ' δλη την Ελλάδα και μᾶς έκαμε να φύγουμε σὸν γύφτοι από την πατρίδα μας, μᾶς έκαμε να μην έχουμε ψωμί να φᾶμε και την περιουσία μας να μην την δρίζουμε.

2) Να φωτίσουμε και να ξυπνήσουμε τον κόσμο, ὠστε να ξέρη να σκέπτεται ποιό είνε το συμφέρον αὐτοῦ και της πατρίδος, ὠπως γίνεται σ'